

TÜRKİYE’DE MESLEKİ AÇIK ÖĞRETİM LİSELERİ: TARİHSEL GELİŞİM AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Mustafa Güçlü¹- Hasan Bozgeyikli²

ÖZ

Türkiye’de mesleki açık öğretim lisesinin uzun bir geçmişi vardır. Bu uzun geçmiş incelendiğinde Türkiye’de mesleki açık öğretim lisesinin gelişiminin uzaktan eğitime paralel bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Türkiye’de uzun bir geçmişe sahip olan Mesleki Açık Öğretim Lisesi, ortaöğretime devam edemeyen ya da ayrılanlar ile mezun olanlar ve üniversiteden ayrılmış ya da mezun olan öğrencileri hayata hazırlamak, toplum kültür düzeyinin yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla kurulduğu görülmektedir. Okulun bugünkü durumunun iyi analiz edilebilmesi ve gelecekteki yönelimlerin anlaşılabilmesi için konunun tarihsel olarak ele alınması bir gerekliliktir. Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de Mesleki Açık Öğretim Lisesini kuruluş, yapı ve işleyiş yönünden ele almak, okulun tarihsel gelişim açısından genel bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaç çerçevesinde kitap, makale ve tezler yanında okulun yönetmeliği incelenmiştir. Amaca uygun bulunan makale, tez ve kitaplarla beraber okulun yönetmeliği betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonunda Mesleki Açık Öğretim Lisesinin tarihsel gelişimi ve okulun işleyişi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Eğitim, Açık Öğretim, Mesleki Açık Öğretim, Uzaktan Eğitim

¹ Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Melikgazi/Kayseri,

E-Posta: mguclu@erciyes.edu.tr

² Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Melikgazi/Kayseri,

E-Posta: hbozgeyikli@erciyes.edu.tr

VOCATIONAL OPEN TEACHING HIGH SCHOOLS IN TURKEY: AN EVALUATION FOR HISTORICAL DEVELOPMENT

Mustafa Güçlü – Hasan Bozgeyikli

ABSTRACT

There is a long history of vocational open education in Turkey. When this long history is examined, it is seen that the development of vocational open education in Turkey is parallel to distance education. Vocational Open Education High School, which has a long history in Turkey, those who can not continue or graduate secondary education, and those who have graduated or graduated from university, have been established to contribute to raising the level of society culture. It is imperative the topic should be treated historically so that future directions can be understood and that the current situation of the school be analyzed well. The aim of this research is to examine the Vocational Open Teaching High School in Turkey in terms of establishment, structure and operation and to make a general evaluation of the school in terms of historical development. Within the scope of this aim, besides books, articles and theses, the regulation of school is also examined. In addition articles, books, and theses that are appropriate in purpose school regulation was analyzed with method of description analyze. At the end of the research, some information is given about the administration, historical development and processes of Vocational Open Teaching High School.

Keywords: Vocational Education, Open Teaching, Vocational Open Teaching, Distance Education

Giriş

Tüm Avrupa ülkeleri gibi Türkiye’de hızlı bir değişim ve dönüşüm içerisinde bulunmaktadır (Ünal, 2016). Günümüzde toplumu değiştiren temel güçlere bakıldığında bu konuda eğitimin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Karagöz ve Duman, 2014). Günümüz eğitim uygulamalarında eğitim teknolojilerinden en iyi şekilde yararlanılmakta, eğitimin daha nitelikli gerçekleştirilebilmesi için uzaktan eğitim kavramı her geçen gün önemini arttırmaktadır. Bu konuda temel hedef; eğitim hizmetlerinden daha fazla sayıda öğrencinin yararlanmasını sağlamak ve eğitimin daha etkili bir şekilde verilebilmesi için teknolojik imkânlardan en iyi şekilde yararlanmak olarak ifade edilmektedir. Alkan’a (1997) göre eğitim teknolojisi, genel anlamda eğitime, özelde ise öğrenme sürecine egemen olabilmek için bilgi ve becerilerin işe koşulması ile öğrenme ya da eğitim süreçlerinin işlevsel olarak yapılaştırılmasıdır.

Eğitimin etki alanı incelendiğinde sadece bireylerin değil aynı zamanda toplumun da bu süreçten oldukça etkilendiği görülmektedir. Sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsal düzeyde de insan yaşamına yön ve şekil veren en önemli olgulardan başında eğitimin gelmesi, günümüzde eğitimin bilimselleşmesi ve etkili biçimde ortaya konması, gerek eğitim bilimlerinin ve de gerekse eğitim teknolojilerinin büyük bir gelişme sürecinin içinde olması, eğitim teknolojisinin kitle eğitim boyutunu oluşturan “ Uzaktan Eğitim” kavramının gelişmesine neden olmuştur. Uzaktan eğitim modeli, eğitimde yeneden oluşum arayışı içinde mevcut uygulamalara seçenek ya da yardımcı olabilecek yaklaşımların en önemlileri arasında yer almaktadır (Alkan, 1996).

Uzaktan eğitim yaklaşımı, eğitimin farklı alanlarında kullanılmaktadır. Bu alanlardan birisi de mesleki ve teknik eğitimidir. Kısa bir ifadeyle mesleki ve teknik eğitim, bireylere iş anlamında bazı bilgi ve beceriler kazandırılması, bireylerin bu görevleri etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için verilen bir eğitim olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle mesleki ve teknik eğitimin en önemli amaçlarından birisinin de bireylerin mesleki yeterliliklerini geliştirmek olduğu söylenebilir. Önen’e (2002) göre yeterlik, daha çok kapasite ve yeteneği belirlemekte, bilişsel, devimsel, duyuşsal davranışların sergilendiği davranışlar ile ilgilenmektir.

Alkan, Doğan ve Sezgin’in (2001) bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneğini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyo-ekonomik ve kişisel açıdan dengeli bir şekilde geliştirme süreci olarak ifade

ettikleri mesleki teknik eğitimin temel işlevi, bireyleri sosyo-ekonomik yönden yararlı, kendilerine belirli bir kazanç sağlayan meslek alanlarına hazırlamak ve bu alanlarda başarılı olabilmelerini sağlamak olarak ifade edilebilir. Daha kısa bir ifadeyle kaynakları en ekonomik, verimli ve etkili bir şekilde kullanıp verimliliği yüksek, nitelikli insan gücü yetiştirmek bu eğitim türünün temel işlevidir (Bingöl, 2004). Şüphesiz bu yönüyle meslek liselerinin ülkelerin ekonomik gelişmişliklerine önemli katkı sağladığı söylenebilir (Durmuşçelebi ve Deliktaş, 2016; Güçlü, 2015).

Günümüzde ilköğretim sonrası eğitimini devam ettirememiş ya da daha üst eğitim basamaklarında okuldan ayrılmış veya mezun olmuş insanlar için mesleki açık öğretim liseleri açılmıştır. Özkahveci ve Ulusoy'a (2002) göre mesleki açık öğretim liseleri genel liselerde yürütülen açık öğretim uygulamasını mesleki ve teknik liselere de taşıyarak mesleki açık öğretim liseleri ile daha geniş bir kesime ulaşmayı hedefleyen bir uygulamadır. Uygulama ile eğitim seviyesi düşük işgörenlerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve daha nitelikli işgücünün yetiştirilmesi öngörülmüştür (DPT, 1995; TÜBİTAK, 1997). Fakat Bozgeyikli ve Işıklar'a (2011) göre Türkiye'de sanayinin ihtiyaç duyduğu "nitelikli işgücü" yetiştirilmesinde önemli sorunlar yaşanmaktadır. Onlara göre soruna neden olan faktörlerden birisi Türkiye'de "nitelikli işgücü" yetiştirmek amacıyla kurulan mesleki ve teknik eğitim sisteminin "Okul Merkezli" model olarak seçilmesidir.

Mesleki açık öğretim sisteminin Türkiye'deki gelişimi, uzaktan eğitim uygulamalarının gelişimine paralel bir gelişme göstermiştir. İlk olarak mesleki anlamda mektupla öğretim süreci gerçekleştirilirken daha sonra uzaktan eğitim sürecinden faydalanılarak açılan açık öğretim liseleri bünyesinde mesleki eğitim verilmiş, mesleki açık öğretim liseleri ise ancak 2005 yılından yayınlanan yönetmelik sonrası bağımsız bir okul haline gelebilmiştir. Yönetmeliğe göre Mesleki Açık Öğretim Lisesinin amacı; gelişmiş kitle iletişim araçları ve yeni teknolojileri kullanarak; ilköğretimini tamamlayan ancak; öğretmen yetersizliği ve çeşitli imkânsızlıklar sebebiyle yetişme imkânı bulamayan, örgün orta öğretimden ayrılan, mezun olan, erken yaşta iş hayatına atılanlara farklı alanlarda öğrenim görme fırsatı vererek eğitim-öğretim imkânı sağlamak, orta öğretim düzeyinde fırsat ve imkân eşitliğine, toplumun kültür düzeyinin yükseltilmesine katkı sağlamak, öğrencileri hayata ve yükseköğrenime hazırlamak olarak ifade edilmiştir (Mesleki Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği, 2005).

Bu okulları daha da geliştirmek, sorunlara çözüm getirmek için konunun tarihsel olarak ele alınması, geçmişten dersler çıkarılarak gelecek hakkında da öngörülerde bulunulması gerekmektedir. Bu araştırmada Mesleki Açık Öğretim Liselerinin tarihi, mektupla öğretim dönemine kadar götürülmüş, açık öğretim liselerinden günümüze kadar olan süreci ele alınmıştır. Bu çerçevede öncelikle Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişimine kısaca değinilmiş, daha sonra ise mektupla öğretim ve açık öğretim lisesi ele alınmıştır. Araştırmada son olarak Mesleki Açık Öğretim Liseleri hakkında bilgiler verilmişti.

1. Mektupla Öğretim

Türkiye’de mesleki açık öğretim liselerinin gelişimi ile uzaktan eğitimin gelişimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de uzaktan eğitimin anlam ve önemi ile kısa bir tarihinin verilmesinin anlamlı olacağı düşünülmektedir.

Aşkar (2003) uzaktan eğitimi, mekân bakımından farklı ortamlarda bulunan öğrenci, öğretmen ve öğretim materyallerinin iletişim teknolojileri aracılığıyla bir araya getirildiği kuramsal bir eğitim faaliyeti olarak tanımlamaktadır. Uzaktan eğitimin uygulamalarının kavramsal kaynakları incelendiğinde bu kaynakların oldukça çeşitli oldukları görülmekte olup şu şekilde sıralanabilir:

- Daha fazla kişiye eğitim imkânı sunabilme,
- Yaşam boyu öğrenme,
- Eğitimde teknolojiden yararlanma,
- Daha fazla insanın eğitim isteği,
- Toplumda demokratikleşmenin artması,
- Gerek birey ve de gerekse toplum ihtiyaçlarına olan yönelim,
- İş sahasında eğitimsel çalışmalara önem verilmeye başlanması,
- Toplum içinde var olan kurumlardan daha etkili bir şekilde yararlanma isteği,
- Eğitimine devam edememiş, ya da mezun olan tüm bireyler için yeni, farklı imkânlar sunarak değişik olanaklar yaratma,
- Bireysel öğretimin öneminin artması,
- Basın-yayın, mektupla öğretim ve yüz yüze eğitimin birlikte ele alınmaya başlaması ve
- Ekonomik faktörlerdir.

Uzaktan eğitimin çok sayıda yararından söz edilebilir. Karaağaçlı (1998) geleneksel eğitim sisteminin sınırlılıkları olarak da ifade edilen; kalabalık sınıflar, okullarda öğretmen sayısındaki görülen yetersizlik, zaman bakımından esnek olmayan eğitim, fiziki mekân açısından görülen yetersizliklerin uzaktan eğitimin önemli yararları olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında uzaktan eğitimin diğer üstünlükleri şu şekilde ifade edilebilir:

- Farklı eğitim gereksinimi olan bireylere yeni imkânlar sunarak gerek bireysel ve de gerekse bağımsız öğrenme çalışmaları ile kitle eğitiminin gerçekleştirilebilmesi,
- Var olan eğitim anlayış ve uygulamalarında görülen bazı aksaklıkların giderilmesi için alternatiflerin ortaya konulabilmesi,
- Değişik nedenlerle eğitim sisteminin dışında kalan kişilerin eğitim ihtiyaçları için yeni modeller ortaya koyabilmesi,
- Tüm bireyler için eşit imkânlar yaratarak eğitimde fırsat eşitliği sağlayabilmesi.

Teker (1996) ve Kaya'ya (1996) göre uzaktan öğretim uygulamalarının temel hedefinin tüm yaş gruplarına ve değişik koşullarda bulunan bireylere eğitim imkânlarını ulaştırabilmek olduğu belirtilmektedir. Daha kısa bir ifadeyle uzaktan eğitimle eğitime ihtiyacı olan bireyler için değişik imkânlar sunulmak istenmektedir. Eğitim isteğini karşılama, eğitim maliyetini düşürme, eğitimi demokratikleştirme, eğitimde niteliği artırma, kitle eğitimi kolaylaştırma, fırsat eşitsizliklerini en aza indirme, eğitim programlarında standart sağlama, öğrenciye serbesti sağlama, iş ve öğretimi bütünleştirme, belli bir zamanda ve belli bir kapalı alanda bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırmak uzaktan eğitimin sağlamış olduğu belli başlı avantajlar olarak dikkat çekmektedir.

Uzaktan eğitim; amaçları, içeriği, yöntemleri yanında yeri, zamanı ve bireylerin yaşı incelendiğinde geleneksel örgün öğretimden oldukça farklı bir uygulama olarak görülmektedir. Geleneksel örgün eğitimde görülemeyen öğrenme hızı açısından esneklik uzaktan eğitimde görülebilmektedir. Çünkü uzaktan eğitimde her öğrenci, gruba bağımlı olmadan, kendine özgü bir hızla öğrenme imkânı elde edebilmektedir (Hızal,1983).

Uzaktan eğitimin Türkiye'de ki gelişimi her ne kadar yeni gibi gözükse de bu konudaki gelişmeleri Cumhuriyet döneminin başına kadar götürmek mümkündür. Cumhuriyetin başından günümüze kadar olan gelişim incelendiğinde ise bu gelişimin belli dönemler halinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu dönemlerle ilgili farklı görüşler vardır (Güçlü, 2016). Cevat Alkan (1981),

“Açık Üniversite” isimli kitabında Türkiye’deki uzaktan eğitim konusundaki çalışmaların; konunun fikir olarak tartışılması ve öneriler geliştirilmesi (1927-1960), ortaöğretim düzeyinde uygulanması (1960-1974) ve yükseköğretim düzeyinde geliştirme girişimleri (1974 sonrası) olmak üzere üç aşamalı olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. İşman (2011) ise uzaktan eğitimin tarihsel gelişimini beş farklı evrede incelemiştir. Bu evreler mektupla eğitim öncesi, mektupla öğretim, tek yönlü radyo-tv dönemi, çift yönlü radyo-tv dönemi ve uydu ve gelecek teknoloji evreleridir. Uşun (2006) Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişimi ve uygulama biçimlerini 11 aşamada ele almıştır. Bunlar; konunun tartışma gündemine alınması ve önerilerin geliştirilmesi (Kavramsallaşma Süreci 1927-1960), mektupla öğretim, Deneme Yüksek Öğretmen Okulu, Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, Açık İlköğretim Okulu, Açık Öğretim Lisesi, Açık Öğretim Fakültesi, Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu, Fono Açık Öğretim Kurumu, Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Çalışmaları, E- öğrenme uygulamalarıdır.

Uzaktan eğitim uygulamasını Cumhuriyet dönemi başına kadar götürmek mümkünse de 1956 yılına kadar konu ile ilgili somut bir gelişme olmamıştır. Bu nedenle Cumhuriyetin kuruluşundan 1956 yılına kadar olan dönem daha çok konunun fikir açısından tartışıldığı dönem olarak dikkat çekmektedir. Uzaktan eğitimin Türkiye’deki eğitim-öğretim ihtiyacını karşılamada bir alternatif sistem olarak uygulandığında yararının görülmesi ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin giderek yaygınlaşması üzerine bu araçların eğitimin hizmetine koşulması imkânının doğması 1950’li yıllardan sonra uzaktan eğitimin gelişmeye başlamasının temel nedenleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de Mesleki Açık Öğretim Liselerinin başlangıcını ilk uzaktan eğitim uygulamalarından birisi olan Mektupla Öğretim sürecine kadar götürmek mümkündür. Türkiye’de ilk uzaktan eğitim uygulamasının 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü’nde başladığı görülmektedir (Gelişli, 2015; Hakan, 1991). Banka çalışanlarına mektupla öğretimin yapıldığı bu süreçte çalışanların hizmet içi eğitimle yetiştirilmeleri öngörülmüştür. Kısa bir süre sonra da Mektupla Öğretim alanında önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir.

Konu ile ilgili ilk girişimlerden birisi Milli Eğitim Bakanlığından gelmiştir. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Müsteşarlığı, teknik anlamda belli konuları mektupla öğretmek amacıyla çalışmalara başlamış ve beraberinde de 1960 yılında İstatistik-Yayın Müdürlüğü bünyesinde “Mektupla Öğretim Merkezi”

kurulmuştur. Bu uygulama birçok araştırmacı tarafından Türkiye’de uzaktan eğitimin ilk ciddi girişimlerinden birisi olarak değerlendirilmekte, amaç bakımından sınırlı ve tek boyutlu bir uygulama olarak görülmektedir. Mektupla Öğretim Merkezi 1961 yılının Ocak ayında çalışmalara başlamış, 26 Şubat 1966 tarihinde ise Milli Eğitim Bakanlığı Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü olarak yeniden örgütlenmiş, 1971 yılında da Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü bünyesine alınmıştır. “Mektupla öğretim” çalışmaları 1974 yılında yükseköğretim düzeyinde de gündeme gelmiş, merkez Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi olarak yeniden düzenlenmiştir (Geray, 1978; Özdi, 1986).

Geray (1978), Mektupla Öğretim Merkezi’nin başlıca iki alanda kurslar düzenlediğini belirtmektedir. Bunlar; teknik bilgi ve beceri kazandıran kurslar ile sınıf geçme sınavlara hazırlık kurslarıdır. Teknik bilgi ve beceri kazandıran kurslar;

- Radyo bakım ve onarım kursu,
- Transistörlü radyo onarım kursu,
- On parmakla daktilo öğretim kursu,
- Makine ressamlığı kursu,
- Otel hizmetleri eğitim kursu,
- Kooperatifçilik,
- Besin, beslenme kursu olarak düzenlenmiştir. Sınıf geçme ve sınav kazandıran kurslar ise;
- Elektrik iç tesisatçılığı 1., 2. ve 3. sınıf yetki belgesi sınavlarına hazırlık kursları,
- İlköğretmen okulunu bitirme sınavlarına hazırlık kursları,
- Tekniker okulu yapı bölümü bitirme sınavlarına hazırlık kursları,
- Tekniker okulu elektrik bölümü bitirme sınavlarına hazırlık kursları olarak düzenlenmiştir. Gerek teknik bilgi ve beceri kursları ve de gerekse sınıfı geçme ya da sınav hazırlık kursları içerik açısından incelendiğinde kursların daha çok günlük hayatta ortaya çıkan temel ihtiyaçların giderilmesine yönelik oldukları görülmektedir.

Mesleki Açık Öğretim Liseleri ile ilgili önemli bir gelişme 01.07.1974 tarihinde yaşanmıştır. Bu tarihte Mesleki ve Teknik Öğretim Mektupla Öğretim Okulu adı ile bir okulun açıldığı görülmektedir. Mesleki-teknik kurslarının yanı sıra, üç yıllık Eğitim Enstitüleri ile Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ve Ticaret Turizm Yüksek Öğretmen Okulunun bölümlerinin tamamının programlarının uygulandığı bu okul

1975 yılında Yaygın Yükseköğretim Kurumu’na (YAYKUR) bağlanmıştır (Tuncer, 2006). Milli Eğitim Bakanlığı’nın 26 Eylül 1975 tarih ve 3745 Sayılı onayı ile kurulan Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu’nun (YAYKUR) temel amacı, lise ve dengi okul mezunlarına toplumun ihtiyaç duyduğu alanlarda 2 yıllık eğitim-öğretim vermek olarak öngörülmüştür. Böylece aynı zamanda yükseköğretim kurumları önünde yığılmaların da önlenmesi hedeflenmiştir (Alkan, 1987). Bu kurumun da planlı ve programlı bir şekilde kurulamadığı ve sistemli bir şekilde işletilemediği için 1979 yılında kapatıldığı görülmektedir. Kapatılan bu kurumun öğrencileri örgün yükseköğretim kurumlarına aktarılmıştır. Duman (1992), YAYKUR’un temelde politikacıların kısa vadede yükseköğretim sorununa çözüm getirmek amacıyla açılan bir kurum olduğunu dile getirmektedir. Ona göre bu okula devam eden öğrenciler programın amacı ve mezun olduktan sonra ne iş yapacakları konusunda bilgi sahibi değillerdi.

YAYKUR örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki şekilde faaliyette bulunmuştur. Bu kurum Açık Öğretim Dairesi Başkanlığına bağlı olarak açık öğretim programları uygularken Örgün Yükseköğretim Dairesi Başkanlığına bağlı olarak da örgün öğretim programlarını uygulamıştır (Kaya, 2002). Öncelikle ara insan gücünün yetiştirilmesinin hedeflendiği Yaygın Yükseköğretim Kurumu girişiminde yine daha önceki uygulamalarda olduğu gibi öğretmen yetiştirmeye ağırlık verilmiştir. Fakat kuruluşundan itibaren birçok sorunla karşı karşıya gelmiş ve nihayet 1976-1977 eğitim-öğretim yılında YAYKUR uygulamasıyla öğretmen yetiştirilmesi uygulamasına son verilmiştir (Tekler, 1996).

2. Açıköğretim Lisesi

Açık Öğretim Lisesi, Mesleki Açık Öğretim Lisesinin gelişiminde önemli aşamalardan birisidir. Bu okulun kuruluş, yapı, amaç ve işleyiş yönünden temel özelliklerinin bilinmesinin Mesleki Açık Öğretim Lisesinin gelişiminin anlaşılmasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Açık Öğretim Lisesi, 1992-93 öğretim yılından itibaren Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı bünyesinde hizmete girmiş, okul basılı materyallerin yanı sıra radyo ve televizyon programları ile de öğrencilere hizmet sunmuştur (Kaya, 1998). Okulun açılmasının en temel nedeni, Türk eğitim sistemi içinde bulunan öğretim kademelerinin birbirinden kopuk okullaşma oranlarına sahip olmasıdır. Selçuk’a (1996) göre Açık Öğretim Lisesi, normal

okul çağını geçmiş veya geleneksel okula gidip devam edemeyen öğrencilere lise düzeyindeki eğitim hizmetini vermek amacıyla açılmıştır.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de zorunlu eğitim süresinin uzaması, ortaokulu bitirenlerin sayısında önemli artışlara neden olmuş, mevcut liseler ise artan talebi karşılayamaz hale gelmiştir. Bu durum bazı arayışları da beraberinde getirmiş ve uzaktan eğitim gündeme gelmiştir. Uluğ (1997)’a göre ortaöğretimde uzaktan öğretime geçilmesinin nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Geleneksel örgün eğitim modelinde bireye yüklenen maliyetin yüksekliği,
- Elverişsiz coğrafi konumun liselerde devam sorununa neden olması,
- Karma öğretim kurumlarına yönelik bazı olumsuz tutumların kızların eğitimlerini engellemesi,
- Bedensel engel nedeniyle okula devam sorununun ortaya çıkması,
- Başarısızlık vb. nedenlerle çok sayıda öğrencinin sistem dışında bırakılması. Bu durumu ortadan kaldırmak, çeşitli sebeplerle liseye gidemeyen gençlere lisede okuma fırsatı vermek için Açık Öğretim Lisesi açılmıştır.

Tüm bu gelişme ve ihtiyaçlar doğrultusunda Açık Öğretim Lisesi, 30/04/1992 tarih ve 3797 sayılı kanunun 55. maddesi gereğince Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı bünyesinde açılmıştır. 1995-96 eğitim-öğretim yılında Mesleki Açık Öğretim uygulaması da çalışmanın kapsamı içine dâhil edilmiştir. Mesleki Açık Öğretim Lisesi program olarak 1995 yılında uzaktan öğretim teknolojilerine yüz yüze eğitimi de katarak, Açık Öğretim Lisesi bünyesinde 02/02/2006 tarihine kadar hizmet vermiştir.

Açık Öğretim Lisesi kapsamında verilen programlardan birisini oluşturan Mesleki Açık Öğretim programı kapsamındaki okul türleri ise şunlardır:

- Ticaret Meslek Lisesi
- Endüstri Meslek Lisesi
- Kız Meslek Lisesi
- İmam Hatip Lisesi.

Mesleki Açık Öğretim Lisesi programı incelendiğinde okulun içerik bakımından örgün eğitimdeki meslek liselerinin program içerikleriyle aynı gibi görünse de, gerek yapı ve gerekse de işleyiş bakımından diğer örgün eğitim kurumlarından farklı, kendine özgü bir model olarak dikkat çekmektedir.

3. Mesleki Açık Öğretim Lisesinin Bağımsız Bir Okul Olarak Düşünülmesi

Toplumun itici güçlerinden, onun gelişimini doğrudan etkileyen kurumlardan birisi de şüphesiz eğitimidir. Nitelikli, toplum kalkınmasında gerekli olan insan kaynaklarının yetiştirilmesi ancak iyi bir eğitimle mümkün görünmektedir. Bunun için ülke çapında eğitim gereksinimi olan tüm bireylerin eğitim ihtiyacının karşılanması, kabiliyet rezervlerinin harekete geçirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle eğitimden beklentisi olan tüm ülkeler gibi Türkiye’nin de eğitime yatırım yapması, sorunlarını çözmesi gerekmektedir. Çözülmesi gereken sorunların başında ise artan nüfus artışıyla beraber eğitim ihtiyacının giderek artması ve çeşitlenmesi sorunu gelmektedir. Çünkü bilgi çağı ile beraber toplumun yaşam boyu eğitim ihtiyacı artmış ve çeşitlenmiş durumdadır. Bu nedenle yaşam boyu öğrenme ihtiyacı çerçevesinde ortaya çıkan bu eğitim ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Mesleki Açık Öğretim Liseleri bu çerçevede düşünülen, son derece önemli amaçlara hizmet etmesi beklenen okullardan birisidir.

Genel olarak bir meslek edinmek veya mesleğinde ilerlemek isteyen kişilere, uzaktan öğretim teknolojilerini kullanarak meslek lisesi öğrenimi veren bir açık öğretim kurumu olarak tanımlanan (Erbil, Erdoğan ve Kılıç, 2006) Mesleki Açık Öğretim Lisesi, program bakımından incelendiğinde içerik olarak örgün mesleki ve teknik eğitim veren liselerin program içerikleri ile aynıdır. Fakat okul, özellikle yapı ve işleyiş bakımından örgün mesleki ve teknik öğretim kurumlarından büyük oranda farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle okulun kendine özgü, örgün eğitim veren meslek liselerinden farklı bir okul olduğu söylenebilir. Ders geçme ve kredi sistemine uygun olarak mezun vermekte olan bu lisede uzaktan öğretimin temel süreçlerinden faydalanılmakta, bu alanda eğitim gereksinimi olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Öğrencilerin Mesleki Açık Öğretim Lisesinden beklentileri farklılık göstermektedir. Adıgüzel (2016), öğrencilerin Mesleki Açık Öğretim Liselerini tercih etmelerinin nedenlerini ele aldığı araştırmasında 284 öğrenciye anket uygulamıştır. Anket sonucuna göre ankete katılan öğrencilerin MAÖL’ni tercih etmelerinin en önemli nedenlerinin sırasıyla; gündüzleri bir işte çalışabilme fırsatı sunması, derslerin akşam saatlerinde veya hafta sonu olması, örgün eğitimde okuma hakkı kalmayanlara eğitime devam etme fırsatı vermesi ve kılık kıyafet serbestliği olması gibi nedenler olduğu görülmektedir.

Mesleki Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği (2005) incelendiğinde bu okulların temelde; gelişmiş kitle iletişim araçları ve yeni teknolojileri kullanarak ilköğrenimini tamamlayan, ancak orta öğretime devam edemeyenler ile orta öğretimden ayrılan, mezun olan ve yükseköğretimden ayrılan veya mezun olanlara farklı alanlarda öğrenim görme fırsatı vererek eğitim-öğretim imkânı sağlama amacıyla kurulduğu görülmektedir. Bunun yanında ortaöğretim düzeyinde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması, toplumun kültür düzeyinin yükseltilmesi ve güçlendirilmesine katkı sağlanması, öğrencilerin hayata ve yükseköğretime hazırlanmasının Mesleki Açık Öğretim Lisesinin en önemli kuruluş amaçları arasında yer almaktadır. Tüm bu amaçlar okulun çok yönlü, toplum kalkınmasında etkin bir kurum olduğunu göstermektedir.

Amaç bakımından son derece önemli bir yere sahip olan okulun kuruluşunu zorunlu kılan bazı faktörler söz konusudur. Bunların en başında ise bilim ve teknoloji alanında görülen gelişler gelmektedir. Özellikle uzaktan eğitim alanında görülen gelişmeler bu okulun kuruluşunda etkili olmuş, eğitim sürecinde çok sayıda kişinin yararlanması hedeflenmiştir. Bunun yanında yüz yüze eğitim ve staj çalışmalarından alınan geribildirimler, daha önce Açık Öğretim Lisesi bünyesinde açılan mesleki ortaöğretim programlarının daha etkin bir şekilde uygulanabilmesine imkân verilebilecek yeni ve daha etkin yolların aranması da bu okulların açılmasını zorunlu kılmıştır. Mesleki Açık Öğretim Lisesinin kuruluş hükümleri bu zorunluluk ve amaçlar çerçevesinde 24 Aralık 2005 tarihinde 26033 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelikte belirtilmiş ve sonucunda da 2 Şubat 2006 tarih ve 1461 sayılı Bakanlık Makamının onayı ile Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde “Mesleki Açık Öğretim Lisesi” kurulmuştur.

Araştırmalar ülke düzeyinde çalışan işgücünün %78.1’lik oranının ilköğretim birinci kademe mezunu veya daha düşük eğitim düzeyine sahip olduğunu göstermektedir (DPT, 1995). Bu durum okula devam edemeyen öğrenciler için yeni eğitim kurumlarının varlığını gündeme getirmektedir ki Mesleki Açık Öğretim Lisesi bu kurumların en önemlileri arasında yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde Mesleki Açık Öğretim Lisesinin büyük katkısı olacağı söylenebilir. Bunun yanında, Türkiye’de 3308 sayılı yasa çerçevesinde yasal yükümlülük getirilen Çıraklık ve Meslek Eğitim oldukça geniş bir uygulama alanına sahiptir. İyi bir planlama yapılmış, yeterli ve de aynı zamanda da tutarlı bir Mesleki Açık Öğretim yaklaşımının yeterli eğitim alamamış kişilerin eğitimi ile ilgili eğitime iş gören, zaman,

emek ve fizik-mekân kullanımını gibi alanlarda önemli katkılar sağlayacağı önemli bir gerçek olarak durmaktadır (Karaağaçlı, 1998).

Mesleki Açık Öğretim Lisesi ile ilgili yapılan en büyük hatalardan birisi bu okulların örgün eğitimin yerine kullanıldığı bilgisidir. Mesleki Açık Öğretim Lisesi, geleneksel örgün öğretim uygulamasını bir yana bırakarak, onun yerine geçirilmeye çalışılan bir uygulama değildir. Oysa bu okul farklı nedenlerle ortaöğretimden yoksun kalan kişiler için bir alternatif, ek bir imkân olarak görülmesi geren uygulamalardanadır.

Açık Öğretim Lisesi, 1992 yılında örgün eğitim sürecinden doğan boşlukların doldurulması, eğitime süreklilik kazandırmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı bünyesinde kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır. 2006 yılında bağımsız bir okul olarak ortaya çıkacak olan Mesleki Açık Öğretim Lisesi de, Açık Öğretim Lisesi kapsamındaki programlardan birisi olarak 1995 yılında öğretim faaliyetlerine yüz yüze eğitimi de katarak 02.02.2006 tarihine kadar devam ettirmiş, Türk eğitim sistemine önemli katkılar sağlamıştır. 24.12.2005 tarihli ve 26033 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan yönetmelikte Mesleki Açık Öğretim Lisesi’nin kurulmasına ilişkin hükümler yer almış, okul 02.02.2006 tarih ve 1461 sayılı Bakanlık onayı ile Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak eğitim-öğretime başlamıştır.

Program açısından bakıldığında Mesleki Açık Öğretim Lisesi programında yer alan dersler standart olmayıp okul türlerine ve bölümlere göre farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Bu okulun programına uygun olarak okutulan derslerle örgün eğitim sürecinde verilen dersler karşılaştırıldığında derslerin aynı olduğu görülmektedir. Mesleki Açık Öğretim Liselerinde uygulamalı meslek dersleri öğrencinin yüz yüze eğitim gördüğü okul tarafından değerlendirilirken, genel kültür ve teorik meslek dersleri ise diğer programlardaki gibi uzaktan öğretim yöntemi ile verilmektedir. Öğrenci başarısı ise her dönem sonunda yapılan merkezi sınavla olmaktadır. Mesleki Açık Öğretim Lisesi programına göre farklı bölümlere ilişkin sınıfların açılabilmesi ancak seviz kişinin başvurması ile mümkün olabilmektedir.

Liseler 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren öğretim süresi bakımından dört yıllık okullar haline getirilmiş, bunun üzerine Mesleki Açık Öğretim Liselerinin öğretim süresi de dört yıla çıkarılmıştır. Öğretim süresi dört yıla çıkarılması nedeniyle okulun yönetmeliği yeniden düzenlenmiştir. Okulun dört yıla çıkarılması sürecinden daha önceden okula kayıtlı olan öğrenci-

ler etkilenmemiştir. 1995-2005 yılları arasında Mesleki Açık Öğretim Lisesine kayıt yaptıran öğrenciler en erken üç eğitim-öğretim yılı sonunda mezun olabilmişlerdir. Okulda verilen eğitim TV ve radyo ile de yapılmakta bunun yanında basılı materyallerle de desteklenmektedir.

Uygulamalı meslek derslerinin eğitimi, yüz yüze öğretim yöntemiyle il ve ilçelerde belirlenen okullarda milli eğitim müdürlüklerince verilmektedir. Yüz yüze öğretim verilirken, ilgili mesleki örgün eğitim kurumlarında sürdürülen eğitimin bundan olumsuz etkilenmemesi için ise gerekli önlemler alınmıştır. Okulda öğretim günlük, eğitim programı tamamlandıktan sonra ya da hafta sonları verilmektedir (Özkahveci, 2001).

Meslek ve kültür dersleri olarak Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencileri bir dönem boyunca en fazla elli kredi ders alabilmektedir. Açık Öğretim Lisesi mesleki açık öğretim programına ilköğretim diploması ile kayıt yaptıran öğrencilerin üç yıl boyunca almaları gereken dersler, kayıtlı oldukları okul türüne değişmektedir. Öğrencilerin okul türlerine göre kayıt olduktan mezun olma aşamasına kadar almaları gereken krediler şu şekilde ifade edilebilir:

- Kız Meslek Lisesi için 203,
- Endüstri Meslek Lisesi için 210,
- Ticaret Meslek Lisesi için 204,
- İmam- Hatip Lisesi için ise 208 kredidir.

Dört yıllık sisteme göre Mesleki Açık Öğretim Lisesinde alınması gereken toplama kredi bütün okullar için; 240 olarak ön görülmüştür. Yönetmelikte yüz yüze eğitimde alınması gereken toplam kredi İmam Hatip Lisesi için 130, diğer bölümler için 140 olarak belirtilmiştir.

Günümüzde okulun kayıt-kabul, eğitim-öğretim ile ilgili çalışmaları yönetmelikle belirlenen ilkeler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Buna göre okulun ilköğretimini tamamlamış fakat ortaöğretime devam etme imkânı bulamayan öğrencilere öğretimlerine devam edebilme imkânı sağladığı görülmektedir. Yüz yüze ve iletişim teknolojinin en son yeniliklerinin kullanıldığı Mesleki Açık Öğretim Lisesinde dönem bütünlüğü esas alınmaktadır. Okulda ölçme ve değerlendirme çalışmaları “ders geçme ve kredili sisteme” uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Uzaktan eğitimle yapılan derslerin sınavlarının merkezi olarak gerçekleştirildiği okula, kayıta yaş sınırı aranmamakta, öğrenim süresi için de bir sınır getirilmemektedir.

4. Sonuç

Türkiye’de Mesleki Açık Öğretim Liseleri uzaktan eğitim teknolojilerinin gelişimine uygun bir gelişme göstermiştir. Tarihsel gelişimi incelendiğinde mektupla öğretim ve açık öğretim lisesinin okulun gelişmesinde önemli katkıları olduğu görülmektedir. Bu nedenle okulla ilgili yapılacak olan planlamalarda uzaktan eğitimle ilgili gelişmelerin de izlenmesi, konuyla ilgili ortaya çıkmış ya da çıkması muhtemel yeniliklerin dikkate alınması beklenmektedir.

Okulun programının hazırlanmasında toplumun ve konu alanının ihtiyaçları kadar öğrencilerin ihtiyaçlarının da dikkate alınması programın başarı şansını arttıracaktır. Araştırmalar bu okulları öğrencilerin daha çok; farklı işlerde çalışabilmek için zaman bakımından esneklik tanınması ve örgün eğitime devam etme şansı olmayanlara eğitim imkânı sağlaması gibi nedenlerle tercih etmekte oldukları görülmektedir. Bunun yanında okulun programının hayatla bütünleştirilmesi, öğrencilerin alınan eğitimin katkılarını somut olarak görmeleri okulun işlevselliğini arttırmada önemli etkilere sahip olmasını sağlayabilecek önemli unsurlar arasında bulunmaktadır.

Eğitim tarihinin en önemli amaçlarından birisi de geçmişten dersler çıkarılması, hataların tekrar ettirilmemesi olduğu görülmektedir. Bu nedenle okulun beklenen hedefleri gerçekleştirebilmesi için sorunların tarihsel açıdan ele alınması, daha önce görülen hataların tekrar ettirilmemesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, M. U. (2016). *Öğrencilerin mesleki açık öğretim lisesini seçme nedenleri (Kayseri ili örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Alkan, C. (1981). *Açık üniversite, uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*, Ankara.
- Alkan, C. (1996). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi. *Türkiye I. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu Bildiriler (12-15 Kasım 1996)*, Ankara.
- Alkan, C. (1997). *Eğitim teknolojisi*. Ankara.
- Aşkar, P. (2003). Uzaktan eğitimde temel yaklaşımlar ve uzaktan eğitimde öğrenci(katılımcı) olmak, *Uzaktan Eğitim Teknolojileri ve TCMB’de Teknoloji Destekli Bilgisayar Eğitimi Konferansı*, Ankara, 3-41.

- Bozgeyikli, H. ve Işıklar, A. (2011). Öğrencilerin mesleki eğitim merkezlerine yönlendirilmeleri önündeki engel: olumsuz veli görüşleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (25), 33-45.
- DPT (1995). *7. 5 yıllık kalkınma planı*, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Duman, A. (1992). Yetişkin eğitimi açısından Türkiye'deki uzaktan eğitim uygulamalarına bir bakış, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(1), 285-293.
- Durmuşçelebi, M. ve Deliktaş, M. (2016). *Eğitim bilimlerinde yenilikler ve nitelik arayışı "Meslek liselerinde yaşanan sorunlar ve öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile ilişkisi-Kayseri ili örneği"* (Ed. Özcan Demirel), Ankara: Pegem Yayınları.
- Erbil, O., Erdoğan, A. ve Kılıç, S. (2006). *Açık ilköğretim okulu ve açık öğretim lisesi öğrencilerinin radyo ve televizyon programlarına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi*. Araştırma. Ankara.
- Gelişli, G. (2015). Uzaktan eğitimde öğretmen yetiştirme uygulamaları: Tarihçe ve gelişim, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 313-321.
- Geray, C. (1978). *Halk eğitimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları Yayın No: 63.
- Güçlü, M. (2015). Türkiye'de 1950 ve 1980 yılları arasında süreli yayınlara yansıyan mesleki ve teknik öğretimle ilgili konuların değerlendirilmesi: Mesleki ve teknik öğretim dergisi örneği, *TurkishStudies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(14), 363-386,
- Güçlü, M. (2016). Türkiye'de uzaktan eğitim uygulamaları: Tarihsel gelişim açısından bir değerlendirme, *ERPA International Congress on Education 2-4 June 2016 Saraybosna*, 689-695.
- Hakan, A. (1991). *Eğitim sorunlarının çözümünde açıköğretim eğitim bilimlerinde çağdaş gelişmeler*. Eskişehir.
- Hızal, A. (1983). *Uzaktan öğretim süreçleri ve yazılı gereçler*, Ankara.
- İşman, A. (2011), *Uzaktan eğitim*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Karaağaçlı, M. (1998). Mesleki Açık öğretim programında performans değerlendirme. *Türkiye II. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu Bildiriler*. Ankara.
- Karagöz, S. ve Duman, T. (2014). 1908-1928 yılları arası süreli yayınlarda yer alan eğitim görüşleri ve öneriler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(35), s. 576-594.

- Kaya, Z. (1996). *Uzaktan eğitimde ders kitapları (Açık öğretim lisesi örneği)*. Ankara.
- Kaya, Z. (1998). *Açık öğretim lisesi televizyon programlarının değerlendirilmesi. Uzaktan eğitim*. Ankara.
- MESLEKİ AÇIK ÖĞRETİM LİSESİ YÖNETMELİĞİ (2005). 15.12.2016 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26033_0.html adresinden alınmıştır.
- Önen, S. (2002). Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının tekstil konfeksiyon bölümü mezunlarının mesleki yeterlikleri ile ilgili meslek dersi öğretmenlerinin düşünceleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdil, D. (1986). Uzaktan Öğretimin Evrensel Çerçevesi ve Türk Eğitim Sisteminde Uzaktan Öğretimin Yeri. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- Özkahveci, Ö. (2001) AÖL Mesleki Açıköğretim Programı Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Karşılaştırılması, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Özkahveci, Ö. ve Ulusoy, A. (2002). Mesleki açıköğretim programı ve kız meslek lisesi öğrencilerinin başarılarının karşılaştırılması, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(1), ss. 67-77.
- Ünal, M. (2016). Öğretim elemanı ve öğrencilerin AB Erasmus+ programını algılama durumlarının incelenmesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 581-598.
- Selçuk, Y. (1996). Açıköğretim lisesinde örgütsel etkinlik ve iletişim, Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu 12-15 Kasım 1996 Bildiriler, Uzaktan Eğitim Vakfı, Ankara, 575-582
- Teker, N. (1996). Uzaktan öğretim de yapı ve işleyiş: Açık lisesi örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (26), ss. 269-280.
- Tuncer, M. (2006). *Dünyada uzaktan eğitim uygulamaları*. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları.
- TÜBİTAK (1997). Dört duvarın dışında bir okul: Açıköğretim lisesi, *Bilim ve Teknik Dergisi*, (67), 358.
- Uluğ, F. (1995). Ortaöğretimde uzaktan öğretim için model arayışı. *Uzaktan Eğitim Dergisi*, Yaz Sayısı, 55-61.
- Uluğ, F. (1997). *Ortaöğretim için bir uzaktan öğretim modeli: Açıköğretim lisesi örneği*. Ankara.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.